

เพื่อให้ความรู้ด้านจริยธรรมและการรักษาจริยธรรมแก่กำลังพล ทอ.

ความมีจิตสำนึกที่ดี

“จิตสำนึก” คือ จิตของการตระหนักรู้ เป็นกระบวนการสื่อสารที่มีอยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ ทำหน้าที่แสดงออกถึงสภาวะทางจิตใจ เกี่ยวกับความรู้สึกความคิดนึก ความต้องการต่าง ๆ เป็นสภาวะทางจิต ที่ตื่นตัวและรู้ตัวอยู่เสมอ ดังนั้น จึงตอบสนองต่อสิ่งเร้า ที่มาจากประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ตลอดเวลา จิตสำนึกถูกหล่อหลอมมาจากประสบการณ์ทั้งหมดของมนุษย์ ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อม แล้วจึงสรุปผลออกมาเป็นจิตสำนึกที่ส่งผลต่อการมีพฤติกรรม

ความเจริญเติบโตของโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เกิดความต้องการพัฒนาในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อก้าวให้ทันโลก ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะต้องปลูกฝังให้กับมนุษย์ทุกคน เพื่อเสริมสร้างให้เกิดความมีระเบียบวินัย มีน้ำใจ มีคุณธรรม เคารพต่อกฎเกณฑ์กติกาของสังคม

จิตสำนึกเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคลและองค์กร สังคมใดก็ตามที่ขาดจิตสำนึกที่ดี ย่อมเป็นสังคมที่ไร้คุณค่า ไร้พลังในการสร้างสรรค์ ต่อเมื่อได้พัฒนาบุคคลให้มีจิตสำนึกที่ดีแล้ว จึงจะเกิดเป็นภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ส่งผลให้ สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ดำเนินไปในแนวทางที่ดี เพราะบุคคลมีศีลธรรม^๑

จิตสำนึก เป็นความรู้สึกคิดนึกที่สื่อสารอยู่ภายในจิตใจของบุคคล เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การศึกษาเรียนรู้ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ยากที่จะหมดหรือหายไปได้อย่างง่าย คนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับเวลาและโอกาสนั้น ๆ และใช้จิตสำนึกของตนก่อให้เกิดประโยชน์ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตามมาได้อย่างถูกต้อง เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่ซบถผิดกฎจราจร บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะที่ดี จะไม่ขีดเขียนหรือทิ้งขยะในที่สาธารณะ^๒ เป็นต้น

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตสำนึก ในพระพุทธศาสนา คือหลักพรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์

^๑ ประเวศ วะสี และคณะ, ยุทธศาสตร์แก้วิกฤตชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

^๒ สมพงษ์ สิงหะพล, “ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่”, สัมภาษณ์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๗, (มิถุนายน ตุลาคม ๒๕๔๒) หน้า ๑๖.

ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย

(๑) เมตตา คือ ความรัก ความมีใจปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข มีจิตใจแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

(๒) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในการจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์เดือดร้อนของปวงสัตว์

(๓) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

(๔) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ^๓

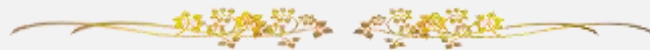
หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสังฆธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตัวเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพ้นทุกข์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริงธรรมของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์^๔ สังคหวัตถุ ๔ เป็นคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจและประสานใจของกลุ่มคนให้เกิดความสามัคคี ประกอบด้วย

(๑) ทาน คือ การให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้

(๒) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี

(๓) อัตถจริยา คือ การชวนชวายประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น

(๔) สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อม^๕

จัดทำโดย : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม ทอ.
กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตโต.ป.๑), 2545 : 124

^๔ อ.จ. จตุกก. (ไทย) 21/32/37

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์(ปยุตโต.ป.๑), 2545 : 143